

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.В.О. начальника навчально-наукового
інституту цивільного захисту

_____ Павло РОСОХАЦЬКИЙ
(підпис) (Власне ім'я ПРИЗВИЩЕ)

" 30 " _____ серпня _____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Суїцидологія

вибіркова

за освітньою (освітньо-професійною) програмою
«Екстремальна та кризова психологія»
освітнього ступеня бакалавр

у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 053 «Психологія»

мова навчання українська

Схвалено вченою радою
навчально-наукового інституту
цивільного захисту

Протокол від

« 30 » серпня 2025 року № 9 »

Черкаси – 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Суїцидологія» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Розробники:

доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін
кандидат психологічних наук, доцент Гонтаренко Л.О.

Робочу програму навчальної дисципліни рекомендовано кафедрою
Соціальних і гуманітарних дисциплін

Протокол від «25» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін

_____ Тетяна ЧУБІНА

«_____» _____ 2025 року

Схвалено проектною групою освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія»

Гарант освітньої програми

_____ Валерій БОСНЮК

«_____» _____ 2025 року

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни: сформувати достатній рівень знань та умінь щодо виникнення та динаміки основних форм аутоагресивної поведінки, соціально-психологічних механізмів та біологічних передумов самогубства; засвоїти практики психологічного консультування осіб із суїцидальними намірами; сформувати вміння та навички консультативної роботи та попередження суїцидальних спроб.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання: категоріального апарату психології суїцидальної поведінки; детермінантів формування та проявів суїцидальної поведінки; динаміки та особистісного сенсу суїцидальної поведінки; вікових та психопатологічних аспектів суїциду; соціально-психологічних, індивідуально-психологічних та особистісних чинників виникнення та перебігу суїцидальної поведінки у молоді; основних напрямів профілактики та діагностування суїцидальної поведінки.

уміння/навички: проводити психодіагностику суїцидальної поведінки; користуватися методами корекції і попередження розвитку кризових станів особистості; проводити профілактичні заходи аутоагресивної поведінки; надавати психологічну допомогу потенційному суїциденту;

комунікацію: слухати і чути співрозмовника, формулювати питання різних типів у гідній формі, подавати доречні репліки, коректно вступати в розмову, доповнювати тему бесіди; аргументовано викладати власні погляди щодо аутоагресивної поведінки особистості, аналізувати психічні властивості особистості; психопатологічні процеси і стани, що її зумовлюють.

відповідальність та автономію:

свідомо дотримуватися правил академічної доброчесності, брати відповідальність за результати власної навчальної та наукової діяльності; нетолерантно ставитися до проявів академічної недоброчесності в освітньому середовищі; мужньо протистояти зовнішньому тиску, відстоювати власні принципи та переконання.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	вибіркова
Навчальний рік	2025–2026
Семестр	4-й
Обсяг дисципліни:	
в кредитах ЄКТС	4
кількість модулів	1
загальна кількість годин	120
лекції	18
семінарські	22
самостійна робота	80
Форма підсумкового контролю	
	дифзалік

3. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальна психологія, педагогіка і педагогічна психологія, психогігієна праці в особливих умовах праці, патологічна та клінічна психологія, соціальна та політична психологія.

Постреквізити: екстремальна та кризова психологія, психологічне консультування фахівців ризиконебезпечних професій, психологія здоров'я та психосоматика, переддипломна практика, виконання та захист кваліфікаційної роботи.

4. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія»,

вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	Абревіатура
Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	ПР10
Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	ПР13

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК1
Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ЗК6
Очікувальні компетентності з дисципліни	
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).	СК3
Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.	СК9

5. Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Соціально-психологічні аспекти аутоагресивної поведінки

Тема 1. «Теоретичні засади суїцидології. Феномен самогубства: історичний і сучасний стан проблеми»

Теоретичні засади аутоагресивної поведінки. Феномен самогубства: історичний і сучасний стан проблеми. Сутність ключових понять суїцидології. Загальні уявлення про норми та відхилення. Відхилення поведінки від соціальних і моральних норм. Сутність поняття «суїцидальна поведінка». Поняття детермінації суїцидальної поведінки. Механізм індивідуальної аутоагресивної поведінки та його елементи. Суїцидальної поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.

Література: [1, 3-5, 7, 12. Дод.: 2-5].

Тема 2. Психолого-педагогічні та медико-біологічні аспекти вивчення

аутоагресивної (суїцидальної) поведінки.

Психолого-педагогічні та медико-біологічні аспекти вивчення аутоагресивної (суїцидальної) поведінки. Класифікація. Внутрішні форми суїцидальної поведінки. Зовнішні форми суїцидальної поведінки. Наукові підходи до класифікації аутоагресивної поведінки. Форми поведінкових девіацій. Форми сексуальних девіацій. Форми комунікативних девіацій.

Література: [3, 6-8, 10, 15. Дод.: 1, 6].

Тема 3. Основні соціально-психологічні детермінанти суїцидальної поведінки. Морально-правовий підхід до проблеми суїциду.

Деадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови формування аутоагресивної поведінки. Вікові особливості становлення особистості підлітка і їх вплив на формування аутоагресивної поведінки. Гендерні особливості аутоагресивної поведінки особистості та їх чинники. Психологічні особливості формування аутоагресивної поведінки в процесі соціалізації особистості. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування аутоагресивної поведінки підлітків. Міжособистісна залежність як прояв аутоагресивної поведінки особистості.

Література: [1-3, 5, 7, 10, 12. Дод.: 2, 5].

Тема 4. Соціоепідеміологічний аналіз причин нещасних випадків і самогубств

Рівні суїцидального ризику. Схема бесіди з суїцидентом. Процедура виявлення у пацієнта суїцидальних тенденцій. Діагностика суїцидальної поведінки. Поведінкові індикатори ризику. Лінгвістичні індикатори ризику. Технології об'єктивної оцінки суїцидального ризику. Рекомендації фахівцю, який обстежує пацієнта з суїцидальними думками. Динаміка та особистісний сенс суїцидальної поведінки.

Література: [3-5, 7, 11. Дод.: 1, 3, 6-8].

Тема 5. Агресивна поведінка. Види залежностей від психоактивних речовин.

Вікові особливості суїцидів. Чинники виникнення та особливості перебігу суїцидальної поведінки у молоді. Зовнішні ознаки вживання наркотиків. Чинники, що сприяють поширенню вживання психоактивних речовин. Форми і методи профілактики наркоманії серед підлітків. Спрямоване завдання собі шкоди як у фізичній (само пошкодження), так і в психічній сферах (самокритику, самоприпинення, зловживання психоактивними речовинами, ризиковану поведінку, а також уникнення допомоги та прокрастинацію). Прояви такої поведінки часто розглядається як захисний механізм, коли агресія спрямовує-

ться всередину, коли її вираження назовні неможливе, небезпечне чи соціально неприйнятне

Література: [1, 2, 3, 6, 7, 9, 13].

Тема 6. Соціально-психологічні, індивідуально-психологічні та особистісні чинники виникнення та перебігу суїцидальної поведінки у молоді. Психологічні особливості суїциду неповнолітніх.

Поведінкові ознаки суїцидальної загрози. словесних ознак суїцидальної поведінки. Емоційні прояви суїцидальних тенденцій. Ситуаційні прояви. Профілактика суїцидальної поведінки неповнолітніх. Захисні фактори. Анти-суїцидальні чинники. Суїцидальні комунікації. Злагоджена робота як спеціалістів психологічної служби, так і вчителів. Виявлення причин та подолання труднощів.

Література: [3-5, 7, 17. Дод.: 5].

Тема 7. Основні напрями профілактики суїцидальної поведінки. Особливості психокорекції аутоагресивної (суїцидальної) поведінки

Профілактика суїцидальної поведінки та надання психологічної допомоги. Підходи до профілактики. Аутоагресивна (суїцидальна) поведінка та соціально-педагогічна робота з допомоги. Ознаки суїцидальної поведінки та групи суїцидального ризику. Особливості соціально-психологічної допомоги особам групи суїцидального ризику на телефоні довіри. Інтервенція, поственція суїцидальної поведінки. Фізична та психічна, емоціональна та прихована ауто агресія.

Література: [1, 2, 3, 6, 7, 9, 18. Дод.: 2].

Тема 8. Підготовка до надавання першої психологічної допомоги.

Психопрофілактика аутоагресивної (суїцидальної) поведінки Методи дослідження аутоагресивної поведінки. Карта спостереження. Вимоги до бесіди як методу психології. Опитувальники. Принципи психодіагностики суїцидальної поведінки. Етапи психодіагностики аутоагресивної поведінки. Пасивні суїцидальні думки і фантазії про самогубство, суїцидальні думки, суїцидальні тенденції. Аутоагресивна поведінка персоналу ДСНС України: соціально-психологічні детермінанти виникнення, діагностика та профілактика

Література: [1, 2, 4, 5, 7, 11, 12, 15].

Тема 9. Поственція. Психологічна структура надання допомоги після суїцидальної спроби

Зміст, функції і етапи профілактики аутоагресивної поведінки особистості. Створення передумов попередження відхилень у поведінці шляхом пропаганду здорового образу життя, формування сприятливого соціально-психологічного клімату у мікросоціальному оточенні особистості, створення можливостей для самореалізації особистості в суспільстві тощо в умовах воєнного стану. Основні напрями, види та принципи профілактики аутоагресивної поведінки особистості.

Література: [1, 2, 5, 12, 14. Дод.: 5, 8].

Підсумкова модульна робота

Залік

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усьо- го	у тому числі			
		лек- ції	семінарсь кі заняття	само- стійна робота	по- точний контрол ь
МОДУЛЬ 1					
Соціально-психологічні аспекти аутоагресивної поведінки					
Тема 1. Теоретичні засади суїцидо- логії. Феномен самогубства: історичний і сучасний стан про- блеми.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуа- льна робота
Тема 2. Психолого-педагогічні та медико-біологічні аспекти вивчення аутоагересивної (суїцидальної) поведінки.	13	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуа- льна робота
Тема 3. Вікові та гендерні аспекти аутоагересивної поведінки особи- стості.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуа- льна робота
Тема 4. Адиктивна поведінка.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуа- льна робота
Тема 5. Агресивна поведінка.	12	2	2	8	опитування,

					письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 6. Аутодеструктивна поведінка у соматично хворих.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 7. Суїцидальна поведінка.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 8. Психологічна діагностика особистості з аутоагресивною поведінкою.	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 9. Профілактика суїцидальної поведінки.	12	2	4	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Підсумкова модульна робота	12	-	2	10	-

Індивідуальні завдання та самостійна робота (орієнтовна тематика)

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань (самостійної роботи) здобувачів викладені у методичних вказівках для самостійного вивчення дисципліни «Суїцидологія».

Перелік запитань, що виносяться на індивідуальне опрацювання

1. Які ви знаєте норми оцінки поведінки особистості?
2. Поясніть, у чому проявляється суїцидальної поведінка особистості. Наведіть приклади.

3. Укажіть види аутоагресивної поведінки та дайте їх стислий аналіз.
4. Поясніть, чому суїцид відносять до проявів девіантної поведінки особистості. Які ще прояви аутодеструктивної поведінки особистості ви можете назвати?
5. Якими є рівні прояву суїцидальної поведінки особистості
6. Обґрунтуйте, чому віктимну поведінку особистості можна трактувати як девіантну.
7. Несуїцидальна аутоімунна поведінка?
8. Які ви знаєте види та типи поведінки жертви?
9. Укажіть основні теоретичних підходів до пояснення феномена психологічної жертви.
10. Проведіть психологічний аналіз аутоагресивної диспозиції поведінки.
11. Розкрийте етапи розвитку аутоагресивної поведінки.
12. Складіть таблицю «Порівняння поняття нормальна, аномальна, девіантна та віктимна та аутоагресивна поведінка особистості».
13. Здійсніть психологічний аналіз сутності поняття «аутоагресивна поведінка».
14. Підготуйте доповіді на тему «Форми прояву та етапи розвитку девіантної поведінки».
15. Наведіть приклади сприяючої та провокуючої аутодиструктивної поведінки.
16. Визначіть аспекти дослідження аутоагресивної поведінки.
17. У чому полягає відхилення поведінки від соціальних і моральних норм.
18. Розкрийте значення поняття «аутодиструктивна поведінка» як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А.Адлер. Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу).
19. Висвітліть теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
20. Підготуйтеся до дискусії на тему: «Підлітковий вік, як група ризику в контексті аутодиструктивної поведінки (труднощі перехідного періоду; граничність і невизначеність становища підлітка; суперечності, зумовлені перебудовою механізмів соціального контролю)».
21. Складіть блок-схеми на тему: «Особистісні розлади, які властиві аутодиструктивній поведінці підлітків».
22. Наведіть аргументи до тези: «Прояви девіантної поведінки особистості мають також гендерні особливості».
23. Охарактеризуйте психологічні особливості формування девіантної поведінки в процесі соціалізації особистості.

- 24.Обговоріть (у парі, у групі) типи організації особистості підлітків, внаслідок впливу батьківсько-дитячих стосунків (шизоїдний тип організації особистості, параноїдний тип особистості, нарцистичний тип організації особистості, депресивний тип, маніакальний/гіпоманіакальний (циклотимний) тип організації, obsесивно-компульсивний тип організації особистості, істеричний тип особистості).
- 25.Підготуйте доповідь на тему: «Емоційні, когнітивні і поведінкові особливості аутодеструктивної поведінки особистості крізь призму захисних механізмів».
- 26.Підготуйте доповідь на тему: «Міжособистісна залежність як прояв аутодеструктивної поведінки особистості».
- 27.Назвіть основні теоретичні підходи до пояснення чинників аутодеструктивної поведінки.
- 28.Укажіть соціокультурні чинники аутодеструктивної поведінки особистості.
- 29.Які соціально-психологічні чинники зумовлюють аутодеструктивну поведінку особистості?
- 30.Проаналізуйте існування феноменів популярно-неадекватного батьківського відношення, сприяючих формуванню аутодеструктивної поведінки дитини.
- 31.Розкрийте вікові особливості психічного стану та поведінку дітей, які дозволяють припустити здійснення насильства щодо них.
- 32.Проаналізуйте особливості дітей, які найчастіше стають жертвами шкільного насильства.
- 33.Розкрийте психологічні особливості жертв зґвалтувань.
- 34.Укажіть основні психологічні підструктури аутодеструктивної поведінки.
- 35.Проаналізуйте індивідуально-психологічні особливості жінок-жертв сімейного насильства.
- 36.Які існують захисні механізми психіки? Охарактеризуйте їх.

Завдання для самостійної роботи: можуть виконуватись здобувачами як під час практичних занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання самостійних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Перелік запитань, що виносяться на самостійне опрацювання :

1. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту.

2. Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей девіантної поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин девіантної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників аутодиструктивної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально - психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин аутодиструктивної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).

3. Методи психологічної діагностики девіантної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.

4. Зміст, функції і етапи профілактики і корекції девіантної поведінки особистості.

5. Основні підходи до надання психологічної допомоги особистості з девіантної поведінкою.

6. Особливості профілактики девіантної поведінки особистості дитини.

7. Форми і методи профілактики і корекції девіантної поведінки особистості.

8. Рекомендації щодо психологічної допомоги (самопомоги) особам, які стали жертвою злочину.

9. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з девіантної поведінкою.

10. Прийоми і засоби самовдосконалення особистості в умовах воєнного стану.

11. Підготуйте коротке повідомлення на тему: «Групи факторів, що зумовлюють девіантну поведінку особистості»

12. Підготуйте доповідь на тему: «Чинники, які детермінують девіантну поведінку особистості».

13. Назвіть і охарактеризуйте методи діагностики девіантної поведінки.

14. Назвіть і охарактеризуйте методи психологічної діагностики змісту і проявів девіантної поведінки особистості.

15. Охарактеризуйте спостереження, як метод вивчення особливостей девіантної поведінки.

16. Підготуватися до дискусії «Психологічна допомога особистості, схильній до девіантної поведінки, як комплекс соціально-психологічних заходів, що спрямовані на виявлення і виправлення умов, які сприяють проявам даної поведінки».

17. Розглянути філософські, медичні, історико-культурологічні оцінки сутності суїцидальної проблеми.
18. Охарактеризувати психологічні засади організації попередження та корекції девіантної поведінки.
19. Підготуватися до психологічного консультування як методу профілактики аутодиструктивної поведінки.
20. Розглянути особливості психологічної роботи з асоціальними особами.
21. Розглянути особливості психологічної роботи з особами, які страждають алкогольною залежністю.
22. Охарактеризувати особливості консультування при суїцидальних намірах.
23. Назвіть особливості індивідуальної профілактичної бесіди з працівником ДСНС України, у поведінці якого присутній аутодеструктивний компонент.

Перелік завдань для підготовки до заліку

1. Суїцидологія як міждисциплінарна система знань.
2. Ангедонія досуїцидальної стадії як детермінанта суїциду.
3. Антисуїцидальні чинники.
4. Основні напрями профілактики суїцидальної поведінки.
5. Безпосередня суїцидальна дія.
6. Біохімічні чинники.
7. Внутрішня (психічна) і зовнішня (дієва) форми суїцидальної поведінки.
8. Вплив екстремальних ситуацій на суїцидальну поведінку.
9. Вплив психічного стану на інформативність передсмертних записок.
10. Вплив соціальних зв'язків на суїцидальну поведінку.
11. Гендерні особливості суїцидальної поведінки.
12. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-помста.
13. Етапи розвитку суїцидології як науки.
14. Зв'язок самогубства з соматичними захворюваннями.
15. Індивідуальні та групові стратегії подолання негативних переживань і почуттів.
16. «Гра зі смертю» в передсуїциді. Критерії оцінювання вираженості суїцидального наміру.
17. Історичні погляди на самогубство (Античність, Середньовіччя, XIX ст., XX ст.).
18. Класифікація самогубств Е.Дюркгейма.
19. Конфліктогенна сутність суїцидальної поведінки.

20. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: заклик про допомогу.
21. Мотиви самогубства.
22. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: альтруїстичне самогубство.
23. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: відмова від життя.
24. Міждисциплінарні зв'язки суїцидології.
25. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-протест.
26. Гострий і хронічний передсуїцид.
27. Основні варіанти особистісного сенсу суїциду: суїцид-самопокарання.
28. Афективно-напружений і афективно-редукований типи передсуїциду.
29. Основні стадії суїцидальної поведінки.
30. Основні школи та напрями вивчення проблеми суїциду.
31. Особистісні конструкти, на які необхідно здійснювати вплив при проведенні корекційної роботи з суїцидентом.
32. Особливості консультування при суїцидапних намірах.
33. Підліткове самогубство: специфіка мотивації та проявів.
34. Передсуїцидальний стан і антивітальні переживання. Поняття та загальна характеристика професійних груп суїцидального ризику.
35. Предмет, завдання, методологічні та природничо-наукові засади суїцидології як науки.
36. Психодіагностичні методи визначення схильності до самогубств та ступеня суїцидального ризику.
37. Психологічний портрет суїцидента.
38. Психологічні засоби профілактики самогубств (корекція особистісних установок, аутогенне тренування, психогігієнічний комплекс, прогресивна релаксація, соціально-психологічні тренінги тощо).
39. Різновиди аутоагресивної поведінки.
40. Різновиди самогубств, скоюваних психічно хворими людьми.
41. Соціологічні чинники суїцидальної поведінки та її характеристика.
42. Соціально-правові аспекти суїцидальної поведінки.
43. Соціально-психологічні чинники суїцидальної поведінки як особливості міжособистісної взаємодії і спілкування.
44. Соціоепідеміологічні аспекти суїцидальної поведінки.
45. Різновиди суїциду. Суїцидальна спроба.
46. Способи суїциду і вплив на них етнокультуральних і особистісних характеристик суїцидента.
47. Ставлення до самогубства як до різновиду душевних розладів (Е.Ескі-роль) та породження «хвороб» суспільства.
48. Суб'єктивне значення суїцидальної поведінки.

49. Суїцид та інші аутоагресивні форми поведінки.
50. Суїцидальна ідеяція та її етапи: пасивні суїцидальні думки, суїцидальні замисли, суїцидальні наміри.
51. Сучасний стан та основні тенденції розповсюдженості самогубств в Україні.
52. Сучасний стан та основні тенденції розповсюдженості самогубств у світі.
54. Типи суїцидальної поведінки здорових людей.
55. Форми, методи і принципи корекційної роботи з суїцидентами.
56. Типи суїцидальної поведінки психічно хворих.
57. Форми суїцидальної дії: імпульсивна та розгорнута.

6. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень (тези доповідей), індивідуальні та групові завдання.

7. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, проектного завдання тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі модульної контрольної роботи та диференційованого заліку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є:

- диференційований залік

Очна форма навчання

Розподіл балів												
Модуль 1												
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	T.9	T.10	Модульна контрольна	Індивідуальні завдання	Сума балів за

										робота	(або залік)	дисципліну
до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 30	до 20	100

* за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни (участь в олімпіадах, підготовка наукових статей, участь у конкурсах робіт, виконання завдань із удосконалення дидактичних матеріалів із дисципліни тощо) здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів до 20.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру (включно із самостійною та індивідуальною роботою);
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (зокрема, самостійно опрацьований матеріал) під час роботи на заняттях та набутих навичок під час виконання практичних завдань.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь правильна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, є посилання на додатково опрацьовані джерела.

4 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні помилки.

3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені значні помилки.

2 бал – завдання виконане частково, допущені незначні помилки.

1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Оцінювання **індивідуальних завдань** (самостійна робота) здійснюється на семінарських заняттях за шкалою від 0 до 6 балів.

Критерії оцінювання залежать від форми виконання завдання. Напри-

клад (оцінювання есе, дайджесту, реферату):

5-6 балів – отримують здобувачі, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

2-4 бали – отримують здобувачі, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, частково здійснили їхній аналіз, але не зробили узагальнюючих висновків.

1 бал – отримують здобувачі, які фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

0 балів – отримують здобувачі, які не виконали завдання або у роботі яких виявлено факти академічної не доброчесності.

Додатковий 1 бал здобувачі вищої освіти можуть отримати за активність на практичному занятті.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двадцяти тестових завдань та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольної роботи за модулем (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

сума балів за правильне виконання тестового завдання складає 20 балів. «Вага» одного правильно вирішеного тестового запитання складає 1 бал:

1 бал – правильна відповідь;

0 балів – неправильна відповідь.

Сума балів за виконання ситуаційного завдання складає 10 балів. При його оцінюванні береться до уваги вміння застосовувати знання на практиці (у вигляді наведення власних прикладів), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

10 балів – питання розкрито в повному обсязі, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, наявний творчий підхід.

9-7 балів – питання розкрито вірно, але обґрунтування відповіді недостатнє, використана професійна термінологія.

6-4 балів – питання розкрито частково, допущені значні помилки при

аргументації, термінологія використана з помилками.

3-1 бал – питання розкрито на рівні окремих фрагментів, аргументація відсутня.

0 балів – питання не розкрито.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі диференційованого заліку.

Кожен варіант підсумкового контролю складається з двох теоретичних питань та практичного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 20 балів):

20 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання;

19-16 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичного питання. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

15-10 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

9-1 бал – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань.

Перелік теоретичних питань для підготовки до заліку

1. Соціально-історичні аспекти проблеми самогубства.
2. Поняття та основні теорії суїцидальної поведінки особистості.
3. Особливості переживання людьми самогубства близьких.
4. Основний психологічний зміст передсмертних послань суїцидентів.
5. Фізіологічна природа самогубства.
6. Біологічні та психолого-психіатричні фактори ризику суїцидальної поведінки.
7. Патологоанатомічні дослідження самогубства.

8. Суїцидальна мотивація.
9. Неусвідомлюване самогубство.
10. Ризикована гра і ризикована безпечність.
11. Психопатологічне і афективно-невропатичне самогубство.
12. Самогубство психічно здорової людини.
13. Демонстративно-маніпулятивна форма суїцидальної поведінки.
14. Внутрішні і зовнішні форми суїцидальної поведінки.
15. Групова згуртованість як чинник, що впливає на суїцидальність.
16. Соціальні засади мотивації егоцентричного самогубства.
17. Соціальні засади мотивації альтруїстичного самогубства.
18. Соціальні засади мотивації анемічного суїциду.
19. Суспільне ставлення до самогубства як фактор суїцидальності.
20. Навіювання суїцидальних настроїв засобами масової інформації, літературними творами.
21. Особливості виникнення та перебігу суїцидальної поведінки у молоді.
22. Захисні антисуїцидальні фактори.
23. Роль міжособистісних конфліктів у скоєнні самогубства.
24. Визначення в ході спостереження перших загрозливих тенденцій, знак суїцидальної поведінки підлітків та юнаків.
25. Психологічна характеристика суїцидальності неповнолітніх.
26. Імпульсивність, емоційна незрілість, емоційна нестійкість як суїцидогенні особливості психіки неповнолітніх.
27. Зовнішні чинники суїцидальності неповнолітніх.
28. Сімейні чинники суїцидальності неповнолітніх.
29. Суїцидогенні переживання неповнолітніх.
30. Суїцидонебезпечні ситуативні реакції підлітків.
31. Суїцидальна поведінка у студентському віці: причини, характеристика.
32. Самогубство в похилому віці: соціально-психологічні чинники.
33. Соціально-психологічні фактори, що детермінують суїцидальну поведінку у військових колективах.
34. Психологічні особливості самогубств серед співробітників органів внутрішніх справ.
35. Соціально-психологічні особливості суїцидальної поведінки засуджених.
36. Різновиди спроби самогубства.
37. Групи потенційних самогубців.

38. Основні завдання психолога-консультанта, щодо спроби самогубства.
39. Психотерапія як метод корекції і превенції аутоагресивної (суїцидальної) поведінки.
40. Профілактика аутоагресивної (суїцидальної) поведінки.
41. Організаційні і правові принципи надання допомоги суїцидентам.
42. Основні методи психокорекційної роботи з суїцидентами.
43. Бажана упереджувальна поведінка батьків і оточуючих зі схильними до суїциду дітьми та підлітками.
44. Рекомендації педагогічним працівникам щодо надання превентивної допомоги учневі при потенційному суїциді.
45. Професійні науково-методичні заходи і підходи у профілактичній нейтралізації та корекційній роботі психологів із суїцидентами.
46. Виявлення психологічного сенсу суїциду.
47. Техніки психологічної допомоги потенційному суїциденту.
48. Особливості телефонного консультування клієнта, який виявляє суїцидальні наміри.
49. Психологічна допомога людям, які пережили суїцид близьких.
50. Групова робота з суїцидентами.
51. Причини та приводи суїцидальної поведінки персоналу ДСНС України.
52. Основні групи факторів, що сприяють виникненню аутодеструктивної поведінки серед персоналу ДСНС України.
53. Характеристика методів та методик психологічної допомоги людям із ознаками девіантної поведінки.
54. Характеристика психокорекційної роботи, спрямованої на подолання ознак девіантної поведінки.
55. Характеристика психоконсультаційної роботи, спрямованої на подолання ознак девіантної поведінки.
56. Типи суїцидальної поведінки психічно здорових людей

За виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру (включно із самостійною та індивідуальною);
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (зокрема, самостійно опрацьований матеріал) під час роботи на заняттях та набутих навичок під час виконання практичних завдань.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів),:

4-5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь правильна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, є посилання на додатково опрацьовані джерела.

2-3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки, професійна термінологія використана правильно.

1 бал – завдання виконане на рівні окремих фрагментів, допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двадцяти тестових завдань та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольної роботи для очної форми за модулем (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

сума балів за правильне виконання тестового завдання складає 20 балів. «Вага» одного правильно вирішеного тестового запитання складає 2 бали:

2 бали – правильна відповідь;

0 балів – неправильна відповідь.

Сума балів за виконання ситуаційного завдання складає 10 балів. При його оцінюванні береться до уваги вміння застосовувати знання на практиці (у вигляді наведення власних прикладів), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

10 балів – питання розкриті в повному обсязі, відповідь правильна,

наведено переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, наявний творчий підхід.

9-7 балів – питання розкрито правильно, але обґрунтування відповіді недостатнє, використана професійна термінологія.

6-4 балів – питання розкрито частково, допущені значні помилки при аргументації, термінологія використана з помилками.

3-1 бал – питання розкрито на рівні окремих фрагментів, аргументація відсутня.

0 балів – питання не розкрито.

У творчій частині модульної контрольної роботи викладачем оцінюється повнота розкриття питань, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі диференційованого заліку.

Кожен варіант підсумкового контролю складається з двох теоретичних питань та практичного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання проблемних завдань тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі оцінюється від 0 до 20 балів:

17-20 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст поставлених завдань;

11-16 балів – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

5-10 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

1-4 бали – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання завдань індивідуальної роботи дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 10 балів, і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 4-5 балів – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

1-3 бали – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

7-10 бали – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4-6 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

1-3 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 4-5 балів – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет,

наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

1-3 бали – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Засоби провадження освітньої діяльності

Засобами провадження освітньої діяльності є навчальна аудиторія №243, 245 («Кабінет суспільних дисциплін») із сучасним мультимедійним забезпеченням, супровідні матеріали до нього, комп'ютерна програма для перевірки наукових робіт Unichек; навчальна, навчально-методична та нормативно-правова література, що знаходиться в бібліотеці (електронній бібліотеці) інституту.

8. Засоби провадження освітньої діяльності

Засобами провадження освітньої діяльності є мультимедійне забезпечення та супровідні матеріали до нього.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

Основна:

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565 (зі змінами).

2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія». Черкаси: НУЦЗ України.

3. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за заг.ред. М. Ковалю. Львів, 2023. 307 с.
4. Кердивар В.В., Христенко В.Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с.
5. Кришталь А.О. Суїцидологія: курс лекцій. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2024. 122 с.
6. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: підручник. Київ: видавництво «Либідь», 2019. 520 с.
7. Психологія суїцидальної поведінки: навч.посіб. / Лебедєв Д.В., Назаров О.О., Тімченко О.В., Христенко В.С., Шевченко; за заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Харків, 2007. – 129 с.
8. Рибалка В.В. Психологічна профілактика суїцидальних тенденцій проблемної особистості / В.В. Рибалка. – К. : Шкільний світ, 2009. – 119 с.
9. Сапольські Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас. Львів: видавництво «Наш формат», 2022. 672 с.
10. Саржевський С.Н. Суїцидологія: навчальний посібник для лікарів інтернів з спеціалізації «Психіатрія». – Запоріжжя, 2020. – 87 с.
11. Федоренко Р.П. Психологія суїциду: навч. посіб. – Вид. 2-ге, змін. та доп. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022. – 492 с.
12. Франкл, В.Е. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Київ: КСД, 2022, 160 с.
13. Фромм Е. Втеча від свободи; переклад з англ. М. Яковлева. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2019. 288 с.
14. Фомич М.В. Психологія діяльності в особливих умовах : навч.посіб. / [М.В. Фомич, С.І. Головченко, Г.С. Грибенюк, О.М. Дячкова та ін.] ; за заг. ред. проф. М.А. Кришталю. – Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.
15. Чайковська О. Психологія конфліктності молодших підлітків, схильних до девіантної поведінки: монографія. Київ: КНТ, 2019. 166 с.

Розробник:

доцент кафедри соціальних
і гуманітарних дисциплін
ННІ цивільного захисту
к.психол.н., доцент

Людмила ГОНТАРЕНКО